

Anton Jožef Lerchinger, Sv. Hieronim, Narodna galerija Ljubljana

Sveti Hieronim – mož s Krasa

Nanos z vzhoda

S knjigo prof. dr. Rafka Valenčiča Sveti Hieronim – mož s Krasa smo Slovenci končno dobili obsežnejšo knjigo o sv. Hieronimu, enem od štirih zahodnih cerkvenih očetov. Vendar to ni njen edini pomen. Osrednja tema knjige je iskanje Hieronimovega rojstnega kraja Stridon, ki ga

mnogi iščejo že vrsto stoletij. Z njo se jim je dr. Valenčič pomembno pridružil, in to celo z novo hipotezo, za katero se zdi, da doslej ponuja najbolj prepričljive argumente. Z njimi postavlja Hieronimov Stridon na Pivško, na območje med Snežnikom in Nanosom.

»Stridon, rojstni kraj sv. Hieronima, je pritegoval mojo pozornost že v času teološkega študija. Profesor patologije Franc Ksaver Lukman nam je z njemu lastno strokovnostjo in z izbranimi besedami predstavil moža, o katerem je zapisal, da je bil 'mož s Krasa' in 'sin kraških tal'. Tako začne svojo knjigo o sv. Hieronimu prof. Valenčič.

Cerkveni oče Zahoda

Sv. Hieronim (347–420), eden izmed štirih velikih zahodnih cerkvenih očetov, spada med največje razumnike antike. Bil je pisatelj in prevajalec, polihistor, svetovljan in polemik, duhovni voditelj in strog asket. Velja za enega zadnjih glasnikov helenizma ter helenistične krščanske ideje, ki sta ju humanizem in renesansa po enem tisočletju znova odkrila. Na Zahod je prinesel ideal vzhodnega meništvja, anahoreze in cenobizma ter tako postal predhodnik sv. Benedikta, očeta zahodnega meništvja. Združeval je antično rimsko in grško kulturo s krščanskim oznanilom in etosom. Znan je predvsem kot prevajalec *Svetega pisma* iz izvirnikov v latinščino. Njegov prevod, imenovan *Vulgata*, je veljal v Cerkvi do današnjih dni za uradni prevod. Nič manj niso pomembne njegove razlage svetopisemskih besedil, zgodovinska dela, pisma prijateljem in uglednim ljudem tistega časa. Eni ga imajo za očeta patologije, drugi za začetnika cerkvenega zgodovinopisja.

Odlična izobrazba

V knjigi se dr. Valenčič poglobi v vprašanje, kje je bil Stridon, rojstni kraj sv. Hieronima. Temo je raziskoval vrsto let, saj ni preprosta, tudi zato ne, ker se je z njo ukvarjalo v zadnjih stoletjih mnogo ljudi, zaradi česar je moral preštudirati veliko literature.

Kot sin bogatih posestnikov in kristjanov je Hieronim dobil dobro izobrazbo že doma, nato pa so mu starši omogočili študij v Rimu in bivanje v Galiji. Po vrnitvi domov je odšel v Oglej in se domov ni več vrnil, domnevno ker je doma prišlo do nesporazuma, saj se je odločil za meniško življenje, ki ga je bolj privlačevalo kot politična ali družbena služba. V Ogleju se je še bolj poglobil v versko življenje in navezal mnoge prijateljske vezi. Leta 375 se je podal na Vzhod, potoval je preko Ilirika in Tracije v Antiohijo, kjer se je odločil za puščavniško življenje v halkiški puščavi. Bral in premišljeval je *Sveto pismo*, prepisoval je knjige, študiral hebrejščino, grščino in sirščino in začel pisati znamenita pisma prijateljem.

Življenje v Betlehemu

Leta 377 je v Antiohiji sprejel duhovniško posvečenje, vendar duhovniške službe ni opravljal. Odpoval je v Carigrad in tam prisostvoval vesoljnemu cerkvenemu zboru. Leta 382 je odšel v Rim, kjer je navezal tesen stik s papežem Damazom I. Ta ga je zavezal naj pregleda latinske prevode *Nove zaveze*

in *Psalmov*. Ugotovil je, da so ti potrebni temeljitih izboljšav. Po papeževi smrti je leta 385 odšel iz Rima in se podal na študijsko pot po Palestini in Egiptu. Leta 386 se je za stalno naselil v Betlehemu in tam ustanovil moški samostan. Pridružili sta se mu bogata rimska vdova Pavla s hčerko Evstahijo, ki sta ustanovili ženski samostan, zraven pa so postavili še gostišče za romarje. Za vzdrževanje samostanov je prodal imetje staršev v Stridonu, ki so ga pred tem opustošili Goti.

V Betlehemu je pisal, prevajal, si dopisoval s prijatelji, papežem Anastazijem in drugimi. Umril je 30. septembra 420. Za svetnika ga je razglasil papež Gregor Veliki leta 590. Njegove posmrtno ostanke so v 13. stoletju prenesli v Rim, v cerkev sv. Marije Velike (Santa Maria Maggiore), kjer so še danes. Takrat se je tudi njegovo češčenje začelo širiti, še posebej v krajih, kjer naj bi bil njegov rojstni kraj Stridon, predvsem na Hrvaškem.

Vulgata

Hieronimov prevod *Svetega pisma* v latinščino, imenovan *Vulgata*, je veljal v Cerkvi za uradno besedilo vse do danes. *Vulgata* je veliko prispevala k oblikovanju evropske in krščanske kulture. Bistveno je vplivala na razvoj latinskega in romanskih jezikov, bila je temelj svetopisemskih komentarjev latinskih cerkvenih očetov in do danes so se v Zahodni Evropi nanjo opirali prevodi *Svetega pisma*. Za Hieronima je bilo *Sveto pismo* predvsem knjiga molitve in meditacije, pa tudi knjiga, ki poučuje in razlaga, zato je poleg prevajanja pisal razlage svetopisemskih besedil. Pri tem se je učil pri svojem rojaku Viktorinu Ptujskem, prvem razlagalcu *Svetega pisma* na Zahodu. S svojimi razlagami je morda celo zakrivil Viktorinov zaton. Le redki Slovenci vedo, da je slovensko ozemlje povezano z dvema tako pomembnima osebamama iz začetkov krščanstva.

Hieronimov odnos do *Svetega pisma* najboljše označuje njegov rek: »Kdor ne pozna *Svetega pisma*, ne pozna Kristusa.«

Univerzalna osebnost

Zaradi raznovrstne dejavnosti je sv. Hieronim med zahodnimi očeti najbolj univerzalna osebnost. Nekateri ga primerjajo s sv. Pavlom, drugi ga občudujejo kot poznavalca jezika in prevajalca (prevajalci ga imajo za svojega zavetnika), tretji ga imajo za vzornika meniškega življenja.

Malokateri svetnik je tako pogosto in na tako različne načine upodobljen v umetnosti, zlasti v upodabljanju, kot sv. Hieronim. Upodobili so ga nekateri največji slikarji: El Greco, Caravaggio, Tizian, Carpaccio, Leonardo da Vinci, Anthonis van Dyck, Ribera,

Georges de La Tour, Albrecht Dürer, Peter Paul Rubens; pri nas Anton Jožef Lerchinger, Giulio Quaglio in drugi. Njegovo razgibanost življenje je bilo zlasti za slikarje nadvse zanimivo. Učenjak in učitelj, puščavnik in spokornik, čudodelnik, prijatelj živali, bojevnik s skušnjavami, so vsebine upodobitev, ki jih spremljajo ustrezne oznake: križ, lobanja, kamen v rokah, trobenta, knjiga in pisalo, lev pa tudi kardinalski ornat.

»Med Dalmacijo in Panonijo«

O Hieronimovem rojstnem kraju so obširno razpravljali že v srednjem veku ter v času humanizma in renesanse. O tem vprašanju obstaja obsežna literatura, ki do danes ni zadovoljivo odgovorila, kje je ležal Stridon. Predvsem Hrvati so tej temi namenili veliko pozornosti. Hieronimu so pripisovali besede »Odpusti mi Gospod, sem pač Dalmatinec!«, ki so povezane z njegovo polemičnostjo v pismih in naj bi bile kronski dokaz, da se je rodil nekje v Dalmaciji. Danes vsi vedo, da jih ni nikoli zapisal, ampak so mu jih pripisali drugi. Hieronimova navedba, da je rojen v Stridonu, na »meji med Dalmacijo in Panonijo«, že stoletja priteguje raziskovalce in buri duhove.

Več hipotez

Glede Hieronimovega rojstnega kraja se je v stoletjih oblikovalo več domnev (hipotez): istrska, panonska in dalmatinska ter liburnijska. Ob 1500. obletnici Hieronimovega rojstva, leta 1920, je hrvaški arheolog Frane Bulić izdal študijo in v njej »dokončno dokazal«, da je Stridon ležal na Grahovem polju na meji med Dalmacijo in Bosno. Nanj so se tedaj odzvali ugledni avtorji, v novejšem času tudi hrvaški arheolog in zgodovinar, akademik Mate Suić v obširni študiji *Hieronim Stridonjanin – gradanin Tarsatike* (1984). Njegovo hipotezo je dr. Valenčič poimenoval liburnijska (Liburnija je bilo območje v zaledju Reke). Vse štiri hipoteze je prof. Valenčič podrobno predstavil, predvsem Suićevo oziroma liburnijsko, ki je najbližja »njegovi«, kraški hipotezi, kateri je njegova knjiga tudi namenjena.

Med Snežnikom in Nanosom

V svoji knjigi dr. Valenčič Hieronimov rojstni kraj Stridon »postavlja« oziroma »išče« na današnji Pivki, na območju med Snežnikom in Nanosom. Hipotezo gradi na bogatih zgodovinskih in arheološki podatkih, zlasti pa na izročilu, ki je ohranjeno med ljudstvom tega območja. Podrobno je prikazal geografske in zgodovinske značilnosti območja ter številna gradišča in utrjene na-

selbine, ki še čakajo na strokovno raziskavo. Pri tem je izpostavil predvsem dve lokaciji: območje Rodika in bližnjih Škocjanskih jam ter Šilentabor nad Zagorjem z izjemno zanimivo in starodavno cerkvijo sv. Martina, ki ji pripisuje celo kontinuiteto med pozno antiko in srednjim vekom.

Češčenje sv. Hieronima

Poleg poglobitve v sicer zelo skope Hieronimove omembe v pismih, povezane z domačimi kraji, pade v oči veliko število cerkva, kapel in drugih cerkvenih znamenj, ki se nanašajo na sv. Hieronima.

Med cerkvami so sv. Hieronimu posvečene: na Nanosu, nad Koritnicami pri Knežaku, v Čeljah pri Premu, nekoč tudi v Jasenu pri Ilirski Bistrici in v Branici na Vipavskem. Poleg tega je sv. Hieronim upodobljen v mnogih cerkvah in kapelah tega območja.

Pomembno je tudi ljudsko izročilo, pri čemer je zanimiva starodavna tisa ob cerkvi v Stranah pod Nanosom, ki ji pravijo tudi Hieronimova tisa, saj naj bi pod njo pridilgal sv. Hieronim. Zanimiv je tudi toponim Strane (Stridonae) ter bližnje gradišče Šmihel, ki je največja in pomembna prazgodovinska in antična naselbina na tem območju.

Pomen knjige

Knjiga – z njo dobivamo Slovenci tudi prvo obsežnejšo knjigo o sv. Hieronimu nasploh – dr. Rafka Valenčiča je vsebinsko zelo bogata in bo prava postalica za tiste, ki jih zanima zgodovina, saj se bere kot napeta sestavljanica. Zelo je pomembna tudi zato, ker se z njo slovenski avtor vključuje v bogato izročilo pisanj in odkrivanj rojstnega kraja sv. Hieronima in sodeč po njeni vsebini se mu je prav on najbolj približal. Podrobno je namreč problematiziral vse dosedanje hipoteze in to temo obogatil s pomembnimi novimi podatki, ki jih doslej mnogi, predvsem hrvaški in italijanski avtorji, niso navajali. Daljša povzetka v angleškem in italijanskem jeziku omogočata tudi tistim, ki ne poznajo slovenskega jezika, da se lahko seznanijo z novimi dokazi za Hieronimovo kraško poreklo. IVO ŽAJDELA

Caravaggio, Sv. Hieronim, izrez, 1607, La Valletta, Malta (izrez)